

ERGENLİKTE MARUZ KALINAN AKRAN ZORBALIĞININ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

THE EFFECT of PEER BULLYING during ADOLESCENCE on the SOCIAL SKILLS of UNIVERSITY STUDENTS

Kübra KÜÇÜKŞEN¹, Aye BİDDEVİ², Beyza YILMAZ², Gülsüm KOÇER²

¹Necmettin Erbakan Üniversitesi Nezahat Keleşoğlu Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Birey ve Toplum Sorunları Anabilim Dalı, Konya, Türkiye

²Necmettin Erbakan Üniversitesi Nezahat Keleşoğlu Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Konya, Türkiye

Teslim Tarihi:05.11.2023

Kabul Tarihi: 27.12.2023

Sorumlu Yazar: Kübra KÜÇÜKŞEN, Yaka Mahallesi, Beyşehir Caddesi, No:281, Meram, Konya, Türkiye. E-mail: kubrakucuksen@erbakan.edu.tr

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı ergenlik döneminde maruz kalınan akran zorbalığının üniversite öğrencilerinin sosyal beceri alt boyutlarından sosyal duyarlılık ve duygusal kontrol becerileri üzerinde etkisinin olup olmadığını araştırmaktır.

Gereç ve Yöntem: Çalışmanın amacı doğrultusunda 521 Üniversite öğrencisine anket uygulanmıştır. Anket formu; Demografik Bilgi Formu, Akran zorbalığı Kurban Formu ve Sosyal Beceri Envanterinin Sosyal Duyarlılık ve Duyuşsal Kontrol alt boyutlarından oluşmaktadır.

Bulgular: Araştırma sonucunda ergenlikte maruz kalınan akran zorbalığı ile üniversite öğrencilerinin sosyal duyarlılık ve duygusal kontrol becerileri arasında anlamlı korelasyon olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç: Ergenlerin bu yaş döneminde zorunlu eğitim sürecinde olmaları nedeniyle, okul iklimi, eğitim ortamı ve öğrenciler arası iletişim-etkileşim süreçlerinin veliler ve eğitim camiası tarafından duyarlılıkla takip edilmesi gerekmektedir.

Anahtar sözcükler: Akran zorbalığı, sosyal beceri, duygusal kontrol, sosyal duyarlılık

ABSTRACT

Aim: The aim of this study is to investigate whether peer bullying during adolescence has an effect on university students' social sensitivity and emotional control skills, which are sub-dimensions of social skills. Materials and

Methods: In line with the purpose of the study, a survey was administered to 521 university students. Survey form; It consists of the Demographic Information Form, Peer Bullying Victim Form, and Social Sensitivity and Affective Control sub-dimensions of the Social Skills Inventory.

Results: As a result of the research, it was determined that there was a significant correlation between peer bullying during adolescence and university students' social sensitivity and emotional control skills.

Conclusion: Since adolescents are in the compulsory education process at this age, the school climate, educational environment and communication and interaction processes between students need to be followed sensitively by parents and the education community.

Key words: Peer bullying, social skills, emotional control, social sensitivity

GİRİŞ

İnsan, doğası gereği sosyal bir varlık oluşu nedeniyle gereksinimlerini karşılamak, duygularını paylaşmak aynı zamanda da fikir alışverişinde bulunmak için içinde bulunduğu toplumun diğer üyeleriyle sürekli iletişim ve etkileşim içerisinde. Ailede başlayan bireyin sosyalleşme süreci kreş-anaokulu gibi diğer toplumsallaşma araçları ile devam etmekte, bireyler yaşlarının bulunduğu bu ortamlarda toplu sosyal aktivitelere daha fazla katılım sağlamaya başlamaktadırlar. Dolayısıyla akranlarıyla daha çok vakit geçirmekte ve yakın ilişkiler kurmaktadır. Kurulan bu ilişkilerde zaman zaman üstünlük kurmak veya istediklerini elde etmek amacıyla güçlü olan çocuk/çocukların güçsüz olan çocuk/çocuklara fiziksel, sosyal, sözel, psikolojik anlamda kasten ve yineleyici

bir şekilde benliklerine yönelik zarar verici davranışlar uygulayabilmektedirler. Bu davranışlara 'Akran zorbalığı' uygulayan kişi/kişilere 'zorba' maruz kalan kişi/kişilere de 'mağdur' veya 'kurban' denilmektedir (Olweus, 2003; Gökler 2007).

Saldırganlığın bir çeşidi olarak görülen Akran Zorbalığı "herhangi bir tahrik edici unsur olmaksızın aralarında fiziksel ya da psikolojik açıdan güç eşitsizliği olan birey ya da bireylerden güçlünün, güçsüz olana bilerek ve isteyerek sistemli bir biçimde uyguladığı, tekrarlılık gösteren, kurbanda korku veya endişe yaratmayı amaçlayan fiziksel, sözel, psikolojik saldırı veya yıldırma içerikli olumsuz davranışlar" (Olweus, 1993, Özdiñer Arslan ve Savaşer, 2009) olarak tanımlanmaktadır. Literatürde zorbalığın farklı şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu

sınıflandırmalardan bazıları doğrudan veya dolaylı zorbalık olarak adlandırılırken, bazıları fiziksel, sözel ve sosyal dışlama şeklinde adlandırılmıştır (Olweus (1993; Kapçı 2004). Doğrudan zorbalıkta zorbalığa maruz kalan birey, zorba bireyi tanımakta ve kim olduğunu bilmektedir. Bu durumda doğrudan zorbalık davranışlarını uygulayan bireylerin çoğu mağdur bireyin yakın çevresi içerisinde bulunabilmektedir. Zorbalığı uygulayan birey, mağdur kişiye karşı üstünlük kurma arzusunu açıkça belli etmekte, fiziksel şiddet ya da alay etmek hakaret etmek aşağılamak gibi davranışlar sergileyebilmektedir (Baldry ve Farrington, 2000; Özdiñer Arslan ve Savaşer, 2009). Dolaylı zorbalık, mağdur bireye yönelik olarak gruptan dışlamak ve etkinliklere almamak gibi açık bir biçimde yapılmayan ancak mağdur bireyde duygusal ve sosyal birtakım yaralara sebep olan saldırılardan oluşan zorbalık türü olarak ifade edilmektedir (Başar ve Çetin, 2013). Sosyal zorbalık bu kategoride ele alınmaktadır. İletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte son yıllarda ortaya çıkan ve önemli bir sorun olan zorbalık türlerinden biri de siber zorbalıktır. Siber zorbalık, “zorba davranışın bireye zarar vermek amacıyla tek kişi ya da grup tarafından, çağrı cihazı, cep telefonu, bilgisayar veya tablet gibi cihazlar üzerinden elektronik posta, web siteleri ve kısa mesaj servisi gibi bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımını içeren uygulamaları kullanarak, kasten ve tekrarlayıcı bir şekilde ve karşı tarafa rahatsızlık veren düşmanca davranışlarda bulunulması” (Belsey, 2006; Hinduja ve Patchin 2005) olarak tanımlanmaktadır. Siber zorbalık davranışlarına; isimsiz çağrılar, ısrarlı ya da cinsel içerikli mesajlar, kimliği gizleyerek zararlı e-postalar, bireyleri karalamak için hakaret ve tehdit içerikli ses, görüntü ve metinler yaymak gibi bireyin psikolojisini olumsuz etkileyen davranışlar örnek olarak verilmektedir (Erdur Baker, Kavşut, 2007; Gürhan, 2017). Hem kurban hem mağdur olarak bu zorbalık türleri ile en fazla ergenlik döneminde karşılaşmaktadır.

Ergenlik döneminde ilişkiler aile ve yakın çevre sınırlarını aşarak daha geniş bir sosyal çevreye ulaşmaktadır (Barkale-Şahin, Hamarta, 2022). Bu dönemde birçok zararlı alışkanlığın kazanıldığı ve kalıcı hasarlı davranışlara maruz kaldığı bilinmektedir (Albayrak ve ark., 2023). Akran zorbalığı da bu dönemde en fazla karşılaşılan olumsuz davranışlardan biridir. Akran zorbalığının en fazla görüldüğü yerler akranlar ile aynı ortamın paylaşıldığı okullardır. Okullarda maruz kalınan zorbalığın birey/bireylerde çeşitli problemlerin oluşmasına neden olduğu görülmektedir. Zorbalık davranışlarına maruz kalan (mağdur) birey/bireylerin kızgınlık, çaresizlik ve

kaygı duygularını yaşadıkları; okula gitmek istememe, okuldan kaçma, bazı kronik rahatsızlıkların ortaya çıkması hatta intihara kalkışma gibi durumlara neden olabileceği ileri sürülmektedir. Yapılan çalışmalarda zorbalığa maruz kalan bireylerin, okul devamsızlıklarının arttığı, başarılarının ve özsaygılarının düştüğü (Çalık, Özbay, Özer, Kurt ve Kandemir, 2009), sosyal beceri ve yeterliliklerinin olumsuz etkilendiği ortaya konulmuştur (Perren ve Alsaker, 2006).

Alan yazınında sosyal yeterlilik kavramıyla eş anlamlı olarak kullanılan sosyal beceri “hem sözel hem de sözel olmayan davranışları içerisinde bulunduran, kişinin olumlu davranışları başlatmasını, bu davranışları devam ettirmesini ve bulunan sosyal ortama uygun tepkiler vermesini sağlayan öğrenilmiş davranışlar”dır (Yiğit ve Yılmaz, 2011; Samancı ve Uçan, 2017). İlişki kurma becerileri, grupla iş birliği halinde hareket edebilme becerileri, duyguları anlama ve ifade edebilme becerileri, saldırganlık ile baş edebilmeye yönelik davranışlar, stres ve stresli durumlara baş edebilme becerileri, problemi çözmek ve plan yapabilme becerilerini kapsayan sosyal beceriler (Akkök, 1996; Kılıç, 2016) bireyin içinde bulunduğu ortamda çevresiyle olumlu etkileşim ve iletişim kurmasını sağlamaktadır. Riggio (1989), sosyal becerileri duyuşsal anlatımcılık (emotional expressivity), duyuşsal duyarlık (emotional sensitivity), duyuşsal kontrol (emotional control), sosyal anlatımcılık (social expressivity), sosyal duyarlık (social sensitivity) ve sosyal kontrol (social control) olarak altı alt başlıkla ifade etmiştir.

Yapılan araştırmalar, akran zorbalığına maruz kalan veya bu davranışları sergileyen bireylerin sosyal beceri düzeylerinin yetersiz kaldığını, yakın ilişkiler kurmak ve devam ettirmekte sorunlar yaşadıklarını, bu problemlerin ilerleyen yıllarda da artarak devam ettiğini ve ağır sosyal uyum sorunlarıyla karşılaşabildiğini göstermektedir (Rigby, 2003; Seçer, 2014; Eminoğlu, 2018). Akran zorbalığına uğrayan bireylerin sosyal becerilerinde meydana gelen sorunlar; kendilerini ifade etme, ilişkiyi başlatma ve sürdürme, plan yapma, saldırgan davranışlar ve dürtülerle başa çıkma, gibi becerilerdir (Kurt, 2019).

Bu araştırmanın temel amacı ergenlikte yaşanan akran zorbalığının üniversite öğrencilerinin sosyal becerilerin alt boyutlarını oluşturan duyuşsal kontrol ve sosyal duyarlık becerileri üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Duyuşsal Kontrol; kişilerin sözel ve duyuşsal olmayan tepkilerini kontrol ve düzenleme becerilerini içerir. Duyuşsal kontrole sahip olan kişiler duygularını kontrol etme eğilimindedirler. Örneğin neşeli bir ortamda kendi üzgün oldukları

duygu durumunu yansıtmayıp neşeli yüz ifadesi takınmaları gibi. Sosyal Duyarlık ise diğer insanların sözlü iletişimlerini alma, anlama ve yorumlama becerilerini ve bireysel farkındalığı içerir (Yüksel, 1998). Sosyal olarak duyarlı olan insanlar, toplum içerisinde davranışlar sergilerken toplumsal kurallara uyma konusunda daha dikkatlidirler.

Çalışmanın temel amacı doğrultusunda aşağıdaki araştırma problemlerinin cevabı aranmıştır.

1. Üniversite öğrencilerinin ergenlikte akran zorbalığına maruz kalma durumu hangi düzeydedir?
2. Üniversite öğrencilerinin sosyal duyarlılık ve duyusal kontrol becerileri hangi düzeydedir?
3. Üniversite öğrencilerinin ergenlikte maruz kaldıkları akran zorbalığı ile sosyal duyarlılık ve duyusal kontrol becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?

GEREÇ ve YÖNTEMLER

Çalışma ilişkisel tarama modelinde betimsel ve kesitsel bir çalışmadır.

Çalışma Grubu: Örneklem Konya’da öğrenim gören üniversite öğrencileridir. 2021-2022 eğitim yılında Konya’da beş farklı üniversitede 120.939 üniversite öğrencisi bulunmaktadır. Bilinen evren üzerinden yapılan örneklem hesabına göre bilgisayar programı Roasoft ile yanıtlama dağılımı %50, hata payı %5, güven aralığı %95 olarak hesaplanmıştır. Yapılan hesap sonucunda örneklem en az 383 kişi olarak belirlenmiş, çalışmada seçkisiz örneklem yoluyla belirlenen 521 kişiye ulaşılmıştır.

Veri toplama araçları

Ergen Akran İlişkileri Kurban Formu: Ölçek Parada (2000) tarafından zorba ve kurban olarak iki form şeklinde geliştirilmiş, Seçer (2015) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. Bu çalışmada bireylerin akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri ölçüleceği için sadece mağdur formu kullanılmıştır. Ölçek toplam 18 maddeden ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar sözel mağdur, duygusal mağdur ve fiziksel mağdur olarak ifade edilmektedir. 6’lı Likert formunda olan ölçekten alınabilecek minimum puan 18, maksimum puan ise 108’dir. Ölçeğin yapılan güvenilirlik analizinde; toplam ölçekte iç tutarlılık kat sayısı .84, iki yarı güvenilirlik kat sayısı ise .83 olarak ifade edilmektedir (Seçer, 2015). Bu çalışmada sözel mağduriyet alt boyutun Cronbach's Alpha değeri (.902); duygusal mağduriyet alt boyutunda (.843) fiziksel mağduriyet alt boyutunda ise (.893) bulunmuştur. Bu sonuca göre çalışmada kullanılan ölçek yüksek düzeyde güvenilirlerdir.

Sosyal Beceri Envanteri: Ölçek Riggio (1986) tarafından geliştirilmiş, 1989 yılında revize edilerek bugünkü halini almış, Yüksel (1998) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. Sosyal Beceri Envanteri, sosyal beceriyi 6 ayrı alanda ölçen Likert tipli bir ölçektir. Bu çalışmada çalışmanın amacına uygun olarak sosyal beceri envanterinin “Sosyal Duyarlılık” ve “Duyusal kontrol” alanlarındaki 30 maddeye yer verilmiştir. Ölçeğin boyutlarından her biri 15 maddeden oluşmaktadır. Envanterin tamamından minimum 90 puan, maksimum ise 450 puan elde edilebilmektedir. Alt boyutlardan ise minimum 15 puan, maksimum ise 75 puan elde edilebilmektedir. Envantere uygulanan geçerlik güvenilirlik testleri sonucu; toplam puandan elde edilen testin tekrarı güvenilirlik kat sayısı .94, iç tutarlılık kat sayısı ise .85 olarak ifade edilmektedir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik kat sayılarının yeterli düzeyde olduğu ve ölçeğin bu haliyle kendi içinde tutarlı ve güvenilir olduğu ifade edilmektedir (Yüksel, 1998). Bu çalışmada Duyusal kontrol alt boyutun Cronbach's Alpha değeri (.816) Sosyal Duyarlık alt boyutunun ise (.701) bulunmuştur.

Etik ve Prosedür: Çalışmaya başlamadan önce Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulundan 4.10.2023 tarih ve 2023/547 karar sayısı ile izin alınmıştır. Veriler internet ortamında Google.forms aracılığı ile toplanmıştır. Seçkisiz örneklem yoluyla sosyal ağlarla (whatsapp, instagram, facebook, twitter vb.) ulaşılan katılımcılara ilk soru olarak çalışmaya katılma konusunda gönüllü olup olmadıklarına dair soru yöneltilmiş, sadece gönüllü katılım gösterenler ölçme araçlarına erişebilmiştir. Katılımcılar istedikleri soruda uygulamadan ayrılma hakkına sahiptir. Tamamı doldurulmayan ölçme araçları sistem tarafından değerlendirmeye dahil edilmemektedir. Verilerin toplandığı dijital platformda yeterli örneklem genişliğine ulaşıldığında veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

Verilerin Analizi: Veriler SPSS 25.0 programına aktarılmış, önce normal dağılım gösterip göstermedikleri Kolmogorov Smirnov testi ile incelenmiştir. Ölçek alt boyut değişkenlerinin dağılımı normal dağılım şartını sağlamamaktadır (Bursal, 2019). Verilerin analizinde parametrik olmayan testler uygulanmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya 419'u (%80,4) kadın, 102'si (%19,6) erkek olmak üzere toplam 521 kişi katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 20.85'tir. Tablo 1'e göre örneklemin en yüksek ortalama puanı sözel mağdur alt boyutundadır. Daha sonra duygusal mağdur ve fiziksel mağdur alt boyutları gelmektedir. Sosyal Beceri envanteri alt boyutlarında ise sosyal duyarlılık ortalama puanları duyuşsal kontrol alt boyut ortalama puanlarından daha yüksektir.

Tablo 1. Ölçek alt boyut ortalama ve standart sapma değerleri

	Ölçek Alt Boyutları	Minimum-Maksimum	Ortalama±SS
EAIÖ	Sözel mağdur	1-6	2,04 ±,953
	Fiziksel Mağdur	1-6	1,38± ,688
	Duygusal Mağdur	1-6	1,72 ±,726
SBE	Duyuşsal Kontrol	1-5	2.76±,565
	Sosyal Duyarlılık	1-5	2.85± ,646

SS= Standart sapma; EAIÖ= Ergen-Akran İlişkileri Ölçeği; SBE= Sosyal Beceri Envanteri

Tablo 2'ye bakıldığında örneklemin Sözel Mağdur Mağdur ve Duygusal Mağdur alt boyutlarında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilemezken, Fiziksel Mağdur alt boyutta cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Örneklemin Duyuşsal Kontrol ve Sosyal Duyarlılık becerileri cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Duyuşsal Kontrol alt boyutunda erkekler daha yüksek puana sahipken, Sosyal Duyarlılık alt boyutta kadınlar daha yüksek ortalama puana sahiptir.

Tablo 2. Cinsiyete göre ölçek alt boyut puanlarının karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	Medyan	U İstatistiği	P
Sözel Mağdur	Kadın	419	228,28	-2,745	,006
	Erkek	102	272,35		
Fiziksel Mağdur	Kadın	419	241,86	-6,303	,000*
	Erkek	102	339,64		
Duygusal Mağdur	Kadın	419	239,69	-2,651	,008
	Erkek	102	282,52		
Duyuşsal Kontrol	Kadın	419	257,84	-,973	,000*
	Erkek	102	274,00		
Sosyal Duyarlılık	Kadın	419	246,96	-4,319	,000*
	Erkek	102	318,68		

Mann Whitney U Testi, * $p<0.05$

Ergenlikte maruz kalınan akran zorbalığı ile duyuşsal kontrol ve sosyal sosyal duyarlılık becerileri arasındaki ilişki Tablo 3'te gösterilmiştir. Tabloya göre fiziksel, sözel ve duygusal mağduriyet ile duyuşsal kontrol arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=170$, $r=198$, $r=209$; $p<0.01$). Yine fiziksel, sözel ve duygusal mağduriyet ile sosyal duyarlılık arasında pozitif yönlü, zayıf bir ilişki vardır ($r=274$, $r=205$, $r=258$; $p<0.01$).

Tablo 3. Akran zorbalığı alt boyutları ile sosyal beceri alt boyutları arasındaki ilişki

		1	2	3	4	5	
1	Fiziksel Mağdur	r^*	1				
2	Sözel Mağdur	r^*	,642**	1			
3	Duygusal Mağdur	r^*	,696**	,758**	1		
4	Duyuşsal Kontrol	r^*	,170**	,198**	,209**	1	
5	Sosyal Duyarlılık	r^*	,274**	,205**	,258**	,482**	1

** Spearman's rho Korelasyon Analizi, $p<0.01$

* zayıf ≤ 0.29 . 0.30 $\leq$ orta ≥ 0.69 . yüksek ≥ 0.70 (Çokluk, vd. 2012)

TARTIŞMA

Araştırmada elde edilen bulgulara göre örneklem en yüksek ortalama puanı sözel mağdur alt boyutundan (1.97 ± 1.012) daha sonra sırasıyla duygusal mağdur alt boyutundan ($1,78\pm ,988$) ve fiziksel mağdur alt boyutundan ($1,33\pm ,602$) almıştır. Bu sonuçlar örneklemin akran zorbalığına maruz kalma durumunun ölçekte "bazen" seçeneğine denk geldiğini göstermektedir. Bu durumda akran zorbalığına maruz kalma puan değerleri "orta" değer altındadır. Literatürde öğrencilerin en çok maruz kaldıkları zorbalık türünün sözel zorbalık olduğu (Dölek, 2002; Çakır, 2017), fiziksel zorbalığa diğer türlere göre daha az rastlanıldığı belirtilmektedir (İrfaner, 2009; Özada-Nazım & Duyan, 2021). Öğretmenlerle yapılan bir çalışmada, en çok tanık oldukları zorbalık türünün vurma, itme gibi fiziksel zorbalık ve laf atma alay etme, lakap takma gibi sözel zorbalık türü olduğu ifade edilmiştir (Çarkıt & Bacanlı, 2020)

Cinsiyet değişkeni açısından Ergen Akran İlişkileri Mağdur Formu ölçek puanlarında sözel ve duygusal mağdur alt boyutunda herhangi bir farklılaşma tespit edilemezken, fiziksel mağdur alt boyutundaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Erkek öğrencilerin puanı daha yüksektir.

Alan yazınında bu konuda yapılan çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bazı çalışmalarda akran zorbalığına maruz kalmanın cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilirken (Burnukara, 2009; Akkaya, 2021), bazı çalışmalarda kız öğrencilerin hem zorba hem de mağdur oranının erkeklere göre daha fazla olduğu, erkek öğrencilerin ise fiziksel zorbalığa kız öğrencilerden daha fazla maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Özada-Nazım & Duyan, 2021; Alkan & Arslan 2020). Burada toplumsallaşma sürecinde edinilen cinsiyet algısının etkisi olduğu düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet kadın doğasını şefkat, merhamet, sevgi, incelik gibi özelliklerle, erkeğin doğasını ise duygusal olarak güçlü, sert, otoriter gibi kişilik özellikleriyle tanımlamakta (Çaha, 2019), bu durum erkek çocuklarının fiziksel şiddeti içselleştirmesine neden olmaktadır.

Katılımcıların hem duygusal kontrol hem de sosyal duyarlılık kapsamında ortalama beceri puanının üzerinde puan aldıkları görülmektedir (2.85±,646; 2,76±,565). Duyuşsal kontrole sahip bireylerin duygularını kontrol etmede daha başarılı oldukları, sosyal duyarlılığı yüksek bireylerin ise sosyal normlara özen gösterme ve buldukları ortama uyum sağlama eğiliminde oldukları belirtilmektedir (Yüksel, 1998). Araştırmamızda diğer araştırmaları destekleyen bir biçimde (Yüksel, 1998; Akkaya, 2021) sosyal duyarlılık ve duygusal kontrol arasında anlamlı güçlü pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların duygusal kontrol ve sosyal duyarlılık puanları cinsiyet değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Kadınların hem duygusal kontrol hem de sosyal duyarlılık puanları daha yüksektir. Bu sonuç literatürle örtüşmektedir. Canbay (2010) yaptığı çalışmada kadınların duygusal duyarlılık, sosyal duyarlılık ve duygusal kontrol düzeylerinin, erkeklerin sadece duygusal kontrol düzeylerinin fazla olduğunu, Çilingir (2006) kadınların erkeklere göre sosyal becerilerinin daha fazla gelişmiş olduğunu tespit etmiştir.

Çalışmanın amacı doğrultusunda yaptığımız korelasyon analizine göre; üniversite öğrencilerinde ergenlikte maruz kalınan akran zorbalığı ile duygusal kontrol ve sosyal duyarlılık becerilerinin arasında istatistiksel olarak anlamlı, fakat zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada bireylerin kritik yaşam dönemlerinden olan ergenlik döneminde yaşadıkları sözel, fiziksel ve duygusal akran zorbalığının üniversite öğrencilerinin duygusal kontrol ve sosyal duyarlılık

becerilerini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde mevcut bulguların aksine (Bayraktar, 2006; Hiloğlu Cenkseven-Önder, 2010) bizim çalışmamızda ergenlikte maruz kalınan sözel, duygusal ve fiziksel zorbalık ile duygusal kontrol ve sosyal duyarlılık becerileri arasındaki ilişkinin yönü pozitif çıkmıştır. Bu sonucun çalışmanın geçmişe dönük ve sadece üniversite öğrencileri ile yapılmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Ayrıca üniversite öğrencilerinin geçmişte yaşadıkları olumsuz yaşam tecrübelerinden güçlenerek çıktıkları şekilde yorumlanabilir.

Katılımcılar zorbalık türlerinden en fazla sözel daha sonra duygusal ve fiziksel zorbalık türlerinde mağdur durumda oldukları tespit edilmiştir. Ergenlik döneminde akran zorbalığına maruz kalmış bireylerin ileriki yaşamında, özellikle de okul ortamında kendini ifade edebilme, yaşamında karşılaştığı olay ve durumlara müdahale edebilme, benlik saygısının gelişmesi gibi sosyal beceri üzerindeki olumsuz etkileri göz önüne alınarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir. Akran zorbalığının en yaygın olduğu alan olan okullarda, öğrencilerle ve öğretmenlerle hem 'Akran zorbalığı' konusunda bilinçlendirilmelerini sağlayacak hem de sosyal beceri kapsamında sosyal ilişkilerini iyileştirmelerine destek olacak faaliyetler yürütülmelidir. Bu konuda okul psikolojik danışmanlık birimlerinin yanı sıra okul sosyal hizmeti uygulamasının eğitimin bütün kademelerinde hayata geçirilmesi önerilir.

Bu araştırmanın çalışma grubuna üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Konu ile ilgili yapılacak diğer araştırmalarda çalışan gençlik, işsiz gençlik tutuklu gençlik gibi farklı örneklem grupları ile de çalışılmalıdır. Böylece konuya ilişkin daha kapsamlı veriler elde edilebilir.

Bu çalışmada cinsiyet değişkeni açısından eşit dağılım elde edilememiştir. Cinsiyet yanlılığını önlemek amacıyla sonraki çalışmalarda katılan bireylerin cinsiyet dağılımına dikkat edilebilir.

Gelir düzeyi, yaşanılan çevre gibi özellikler hem akran zorbalığında hem de sosyal becerilerde etkili olabilir. Sonraki yapılacak çalışmalarda farklı demografik değişkenler ve anne baba tutumları, aile işlevselliği gibi aile ile ilgili değişkenlerin de araştırmaya dahil edilmesi önerilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

İlk olarak araştırmanın bu örnekleme sınırlı olması, ikinci olarak verilerin öğrencilerin kendi öz bildirimlerine dayanması çalışmanın temel sınırlılığını oluşturmaktadır. Çünkü katılımcılar kendi olumsuz tutum ve davranışlarının farkında olmayabilirler. Son

olarak da araştırmannın ergenlik dönemine ilişkin yapılması araştırmannın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Geçmişe dönük sorgulamalarda insanlar olumsuz yaşam deneyimlerini bilinç altına itme eğiliminde olabilirler.

KAYNAKLAR

- B Akkaya, M. (2021). Meslek liselerine devam eden öğrencilerin akran zorbalığı ve sosyal becerileri arasındaki ilişki: Konya örneği. KTO Karatay Üniversitesi, Konya.
- Akkök F. (1996). İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi öğretmen el kitabı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Albayrak, S., Aşık, E., Aydoğdu, B., Yaman, A., Üstün, E. (2023). Ergenlerde benlik saygısı ile hayır diyebilme arasındaki ilişki. *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(2), 135-144.
- Alkan, H. ve Arslan, N. (2020). Investigation of high school students' peer bullying levels in terms of various variables. *Journal of Family*, 5(2), 46-50.
- Baldry A.C. ve Farrington, P.D. (2000). Bullies and delinquents: personal characteristics and parental styles. *Journal of Community and Applied Psychology*, 10,17-31.
- Barkale Şahin, S. Hamarta E. (2022). Ergenlerin duygusal özerklik ve yaşam doyumlarının bağlanma stilleri açısından incelenmesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi (AKEF)*, 4(1),146-157.
- Başar, M. & Çetin, Ö. (2013). İlk ve orta öğretim öğrencilerinin zorba davranışlara başvurma düzeyleri ve bu davranışlara öğrenme ortamları üzerine bir araştırma. *Education Sciences*, 8(4), 471-488.
- Bayraktar, F. (2006). İlköğretimde zorbalık ve kurban olma: ergenlik öncesi çocuklarda zorbalanın, kurbanların, zorba/kurbanların ve katılmayan grubun karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Bülteni*, 12(38), 43-58
- Belsey, (2006) Cyberbullying: An emerging threat to the always on generation. <http://www.cyberbullying.ca>
- Burnukara, P. (2009). İlk ve orta ergenlikte geleneksel ve sanal akran zorbalığına ilişkin betimsel bir inceleme. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bursal, M. (2019). SPSS ile temel veri analizleri,2. Baskı, Ankara: Anı Yayınları.
- Canbay, H. (2010). Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çaha, Ö. (2019). Sivil kadın. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Çakır, N. (2017). Lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Çalık, T., Özbay, Y., Özer, A., Kurt, T., & Kandemir, M. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15(60), 555-576.
- Çarkıt, E. Bacanlı, F. (2020). Okullarda akran zorbalığı: öğretmen görüşlerine göre nitel bir çalışma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15 (24), 2545-2583. DOI: 10.26466/opus.644848
- Çilingir, A. (2006). Fen lisesi ile genel lise öğrencilerinin sosyal becerileri ve problem çözme becerilerinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Çokluk Ö, Şekercioğlu G, Büyükoztürk Ş. (2012). Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları. 2. Baskı. Ankara: Pegem Akademi
- Dölek, N. (2002). İlk ve ortaöğretim okullarındaki öğrenciler arasında zorba davranışların incelenmesi ve "zorbalığı önleme tutumu geliştirilmesi" programının araştırılması. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Eminoğlu, M. (2018). Ergenlerde sosyal ve duygusal yalnızlık ile akran zorbalığı arasındaki psikolojik dayanıklılık aracı rolü. Yüksek lisans tezi, Bayburt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bayburt.
- Erdur-Baker, Ö., & Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (27),31-42.
- Gökler, R. (2007). İlköğretim öğrencilerinde akran zorbalığının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürhan N. (2017). Her yönü ile akran zorbalığı. *Türkiye Klinikleri Psychiatric Nursing-Special Topics*, 3(2):175-181.
- Hilooğlu, S. & Cenkseven-önder, F. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde zorbalığı yordamada sosyal beceri ve yaşam doyumunun rolü. *İlköğretim Online*, 9 (3), 1159-1173.
- Hinduja, S. ve Patchin, J. W. (2005). Research summary: Cyberbullying victimization. Preliminary findings from an online survey of Internet-using adolescents. (<http://cyberbullying.us>).
- İrfaner, S. (2009). Öğrenciler arasında gerçekleşen zorbalık eylemleri ve zorbalık konusunda öğrencilerin, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin tutum ve görüşleri. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kapcı, E. G. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kama türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (1), 1-13
- Kılıç, M (2016). Okul öncesi çocuklarına uygulanan sosyal beceri eğitiminin sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisi ve sosyal beceri düzeyleri ile mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Doktora Tezi, T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Kurt, Z. (2019). İlköğretim 3,4 ve 5. sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı ve sosyal beceri arasındaki ilişkiyi etkileyen ve bu ilişkiye eşlik eden faktörler ile birlikte incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi, İstanbul.
- Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational Leadership*, 60(6), 12-17.
- Olweus, D. (1993). Bullying at school: What we know and what we can do. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Özada Nazim, A., & Duyan, V. (2021). Bullying problem among high school students: The impact of school life. *International Journal of School & Educational Psychology*, 9(2), 189-197.
- Özdinçer Arslan, S. & Savaşer, S. (2009). Okulda zorbalık. *Milli Eğitim Dergisi*, 39 (184), 218-227.
- Parada, R. H. (2000). Adolescent peer relations instrument: A theoretical and empirical basis for the measurement of participant roles in bullying and victimization of adolescence: An interim test manual and a research monograph: A test manual. <https://scales.arabpsychology.com/s/adolescent-peer-relations-instrument/>
- Perren, S., and Alsaker, F. D. (2006). Social behaviorand peer relationships of victims bully-victims, and bullies in kindergarten. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(1), 45-57.
- Rigby, K. (2003). Consequences of bullying in schools. *The Canadian Journal Of Psychiatr*, 48,583-590.
- Riggio, R.E. (1986). The assessment of basic social skills. *Journal of Personality and Social Psychology*. 51,649-660.
- Riggio, R.E. (1989). Social skills inventory manual. (Research Edition). Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press. USA.
- Samancı, O. & Uçan, Z. (2017). Çocuklarda sosyal beceri eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (1), 281-288.
- Seçer, İ. (2014). Akran zorbalığına uğrayan ergenlerin mağduriyet algılamaları ve kullandıkları başa çıkma stratejilerine grupla psikolojik danışmanın etkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, T.C. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Seçer, İ. (2015). Zorbalıkla başa çıkma stratejileri ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (30), 85-105.
- Yiğit, R. ve Yılmaz, H. (2011). "İlköğretim II. kademe öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi". *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi* 31, 335-347.
- Yüksel, G. (1998). Sosyal beceri envanterinin türkçeye uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 2 (9), 39-48.